

Dr. Gökçe ARIKAN

**GÖÇ HUKUKUNDA YABANCIYA
SAĞLANAN ULUSLARARASI,
BÖLGESEL VE ULUSAL KORUMA**

İÇİDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
İÇİDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XXI
GİRİŞ.....	1
I. ARAŞTIRMA SORUSU VE METODOLOJİSİ.....	1
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	2
A. Uluslararası Koruma – Bölgesel Koruma – Ulusal Koruma.....	2
B. Ülkesel Sığınma - Diplomatik Sığınma.....	6
C. Düzenli Göç – Düzensiz Göç.....	6
D. İsteğe Bağlı Göç – Zorunlu Göç.....	7
E. Sığınmacı - Mülteci - Göçmen.....	9
F. Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

YABANCIYA SAĞLANAN ULUSLARARASI KORUMA VE TÜRK HUKUKU'NDAKİ GÖRÜNÜMÜ

I. ULUSLARARASI KORUMANIN KAYNAĞI OLARAK 1951 CENEVRE ANTLAŞMASI.....	13
A. Genel Olarak.....	13

B.	1951 Cenevre Antlaşması'nın Niteliği.....	16
C.	1951 Cenevre Antlaşması ile BMMYK Arasındaki İlişki.....	20
II.	ULUSLARARASI KORUMA STATÜLERİ	24
A.	Mülteci	24
1.	Genel Olarak	24
2.	Mülteci Statüsü İçin Gerekli Unsurlar	25
a.	Yabancı Olması.....	25
b.	İrk, Din, Tabiiyet, Sosyal Gruba Mensubiyet veya Siyasi Düşünce Sebebiyle Zulme Uğrama Korkusu	26
c.	Vatandaşı Olduğu Ülkenin Veya Önceden Yaşadığı İkamet Ülkesinin Dışında Bulunma	30
d.	Vatandaşı Olduğu ya da Önceden Yaşadığı İkamet Ülkesinin Korumasının Yokluğu	32
e.	Mülteci Statüsüne Hak Kazanmayı Gerekli Kılan Olayların Avrupa Ülkelerinde Meydana Gelmesi.....	32
B.	Coğrafi Kısıtlama ve Şartlı Mülteci	33
C.	Geri Göndermeme İlkesi ve İkincil Koruma	36
III.	KİTLESEL AKIN VE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ.....	41
A.	Genel Olarak.....	41
B.	Geçici Koruma Usulü	45
1.	Ülkeye Kabul	46
a.	Sınır Kapıları veya Sınır Geçiş Yerlerinden Giriş.....	46
b.	Güvenlik Kontrolü ve Silahtan Arındırma	47
2.	Sevk Merkezlerinde Kayıt İşlemleri ve Geçici Koruma Kimlik Belgesi Verilmesi.....	49
C.	Geçici Koruma Statüsü Sahibinin Hakları.....	54
1.	Genel Olarak.....	54
2.	Geçici Barınma Merkezlerinde veya Belirlenen İllerde Kalma Hakkı	55
3.	Geçici Koruma Statüsü Sahibinin Sağlık Hakkı.....	60
4.	Geçici Koruma Statüsü Sahibinin Eğitim Hakkı	62

5.	Geçici Koruma Statüsü Sahibinin İş Piyasasına Erişim Hakkı	65
a.	Genel Olarak	65
b.	Çalışma İzni ve Çalışma İzni Muafiyeti Başvurusu	66
c.	Çalışma İzni Başvurusunun Değerlendirilmesi	66
D.	Geçici Korumanın Statüsünün Sona Ermesi	71
1.	Geçici Koruma Statüsünün Cumhurbaşkanı Kararıyla Sona Ermesi	71
2.	Geçici Koruma Statüsünün Bireysel Olarak Sona Ermesi	72
3.	Geçici Korumanın İptali	73
IV.	ULUSLARARASI KORUMA USULÜ VE ULUSLARARASI KORUMANIN KAPSAMI	74
A.	Uluslararası Koruma Statüsü Başvurusu	74
1.	Genel Olarak	74
2.	Başvurunun Valiliklere Bizzat Yapılması	77
3.	Aile Üyeleri Adına Yapılan Başvurular	80
4.	Refakatsiz Çocuklar ve Özel İhtiyaç Sahipleri Tarafından Yapılan Başvurular	82
B.	Uluslararası Koruma Başvurusunun Kaydedilmesi	85
C.	Uluslararası Koruma Başvurusu Sahibinin Hakları	87
1.	Uluslararası Koruma Başvuru Sahibinin İkamet Hakkı .	87
2.	Uluslararası Koruma Başvuru Sahibinin Eğitim ve Öğretim Hakkı	90
3.	Uluslararası Koruma Başvuru Sahibinin Sağlık Hakkı	91
4.	Uluslararası Koruma Başvuru Sahibinin Sosyal Yardım Hakkı ve Harçlık	93
5.	Uluslararası Koruma Başvuru Sahibinin ve Şartlı Mültecinin İş Piyasasına Erişim Hakkı	94
D.	Uluslararası Koruma Başvurusu Sahibinin İdari Gözetimi..	101
1.	Genel Olarak	101
2.	İdari Gözetim Kararı Vermeye Yetkili Makamlar ve İdari Gözetim Kararı	103

3. İdari Gözetim Altına Alınan Yabancıların Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulması	105
4. İdari Gözetim Kararına İtiraz.....	108
a. İdari Gözetim Kararlarına Karşı Sulh Ceza Mahkemesine İtiraz ve İtirazın Kabul Edilmesi Neticesinde Tam Yargı Davası Açılması.....	108
b. Sulh Ceza Mahkemesince İtirazın Reddedilmesi ve İdari Gözetim Kararlarına Karşı Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru ve AİHM'ne Başvuru	112
E. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibiyle Mülakat Yapılması	115
1. Mülakata Hazırlık.....	115
2. Mülakatın Gerçekleştirilmesi ve Mülakat Raporu	117
F. Uluslararası Koruma Başvurusu Hakkında Karar Verilmesi.....	122
1. Genel Olarak	122
2. Başvuru Sahibinin Uluslararası Koruma Haricinde Tutulması.....	127
a. Genel Olarak.....	127
b. Birleşmiş Milletlerin Koruma ve Yardımından Yararlanılması	130
c. Uluslararası Koruma İhtiyacının Mevcut Olmaması	133
d. Uluslararası Korumaya Layık Olmaması.....	133
3. Kabul Edilemez Başvuru	135
4. Uluslararası Koruma Başvurusunun Geri Çekilmesi veya Geri Çekilmiş Sayılması.....	139
G. Uluslararası Koruma Statüsü Sahibinin Hakları.....	141
1. Genel Olarak	141
2. Uluslararası Koruma Statüsü Sahibinin İkamet Hakkı ve Seyahat Hakkı.....	143
3. Uluslararası Koruma Statüsü Sahibinin Eğitim ve Öğretim Hakkı.....	147

4.	Uluslararası Koruma Statüsü Sahibinin Sağlık Hakkı ...	148
5.	Uluslararası Koruma Statüsü Sahibinin Sosyal Yardım Hakkı	150
6.	Uluslararası Koruma Statüsü Sahibinin İş Piyasasına Erişim Hakkı	152
7.	Uluslararası Koruma Statüsü Sahibinin Etkin Başvuru Hakkı	154
H.	Uluslararası Koruma Statüsünün Sona Ermesi	159
1.	Genel Olarak	159
2.	Uluslararası Koruma Statüsünün Sona Erme Sebepleri. 162	
a.	Vatandaşı Olduğu Ülkenin Korumasından Kendi İsteğiyle Tekrar Yararlanma	162
b.	Kaybettiği Vatandaşlığı Kendi İsteğiyle Yeniden Kazanma	163
c.	Yeni Bir Vatandaşlık ve Vatandaşlığa Bağlı Korumanın Kazanılması	163
d.	Terk Edilen veya Zulme Uğramaktan Korkulan Ülkeye Kendi İsteğiyle Geri Dönülmesi	168
e.	Vatandaşı Olduğu Ülke ya da Önceden Yaşadığı İkamet Ülkesi Bakımından Statüsü Verilmesini Gerektiren Koşulların Ortadan Kalkması	171
3.	Uluslararası Koruma Statüsünün İptali	173
I.	Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ya da Statü Sahibinin Sınır Dışı Edilmesi	174
1.	Sınır Dışı Etme Sebepleri	174
2.	Sınır Dışı Etme Kararı Verilmesi	177
3.	Sınır Dışı Etme Kararına Karşı İdare Mahkemesine Başvuru ve Sınır Dışı İşleminin Yürütmesinin Durdurulması	178
4.	Türkiye'yi Terk İçin Süre Tanınması	188
5.	Sınır Dışı Etmek Üzere İdari Gözetim	189
6.	Yabancıнын Sınır Dışı Edileceği Ülkeler ve Sınır Dışı Etme Kararının Yerine Getirilmesi	193

İKİNCİ BÖLÜM
YABANCIYA SAĞLANAN BÖLGESEL
KORUMA VE BÖLGESEL KORUMAYA İLİŞKİN
DÜZENLEMELER

I.	GENEL OLARAK.....	197
II.	AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YABANCIYA SAĞLANAN BÖLGESEL KORUMA	198
A.	Genel Olarak.....	198
B.	Avrupa Birliği Sığınma Hukukunun Çok Katmanlı Yapısı ..	208
C.	Avrupa Birliği Sığınma Hukukunda Yabancıya Sağlanan Korumayı Düzenleyen Mevzuat	211
1.	Avrupa Birliği Sığınma Hukukunun Yasal Dayanağını Oluşturan Birincil Düzenlemeler.....	211
a.	Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma.....	211
b.	Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı	213
2.	Avrupa Birliği Sığınma Hukukuna İlişkin İkincil Düzenlemeler.....	215
a.	Dublin Sistemi.....	215
(1)	Genel Olarak	216
(2)	604/2013 Sayılı Dublin Tüzüğü	223
(3)	Avrupa Sığınma Parmak İzi Veritabanı (Eurodac)	235
(4)	Avrupa Birliği Ajansı Hakkında 2018/1726 Sayılı Tüzük.....	239
b.	2013/33/EU Sayılı Karşılama Koşulları Yönergesi...	240
c.	2013/32/EU Sayılı Prosedürler Yönergesi.....	252
d.	2011/95/EU Sayılı Nitelendirme Yönergesi	276
(1)	Genel Olarak	276
(2)	Mülteci.....	279
(3)	İkincil (Tamamlayıcı) Koruma	283
(4)	Uluslararası Koruma Hakkı Sahiplerinin Hakları.....	286

e.	2001/55/EC Sayılı Geçici Koruma Yönergesi.....	290
f.	Operasyonel İş Birliği ve Yük Paylaşımı.....	299
(1)	439/2010 Sayılı Avrupa Sığınma Destek Ofisi Tüzüğü	299
(2)	Sığınma, Göç ve Entegrasyon Fonu	306
(3)	Yeniden Yerleştirme Çerçeve Tüzük Taslağı.....	309
g.	Dış Sınırların Kontrolü ve Sınır Dışı Etme	311
(1)	Genel Olarak	311
(2)	2008/115/EC Sayılı Geri Gönderme Koşulları Yönergesi.....	315
III.	AFRİKA BİRLİĞİ'NDE YABANCIYA SAĞLANAN BÖLGESEL KORUMA.....	326
A.	Genel Olarak.....	326
B.	10 Eylül 1969 tarihli Mülteci Sorunlarının Özellikli Durumlarını Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü Antlaşması.....	330
1.	1969 Afrika Antlaşması ile 1951 Cenevre Antlaşması Arasındaki Tamamlayıcı İlişki.....	330
2.	1969 Afrika Antlaşması'nda Yabancıya Sağlanan Genişletilmiş Mülteci Statüsü.....	332
3.	1969 Afrika Antlaşması'na Göre Mülteci Statüsünü Sona Erdiren Sebepler ve Mülteci Statüsü Dışında Bırakılma	334
4.	1969 Afrika Antlaşması'nda Mülteciye Tanınan Haklar	336
C.	Afrika Bölgesel Koruma Sisteminde Yabancıya Sağlanan Haklara İlişkin Düzenlemelerin 1969 Afrika Antlaşması ile Birlikte Değerlendirilmesi	339
D.	İnsan Hakları Afrika Komisyonu ile Halklar ve İnsan Haklarına İlişkin Afrika Mahkemesi'nin Yabancıya Sağlanan Korumada İşlevsellik Kazanmasının Önemi	344
IV.	LATİN AMERİKA'DA YABANCIYA SAĞLANAN BÖLGESEL KORUMA.....	349
A.	Genel Olarak.....	349

B.	Mültecilere İlişkin Cartagena Deklarasyonu ve Genişletilmiş Mülteci Statüsü	355
C.	Orta Amerika Mültecilerine İlişkin Uluslararası Deklarasyon	358
D.	Meksika Deklarasyonu ve Latin Amerika'daki Mültecilerin Uluslararası Korunmasının Güçlendirilmesi İçin Eylem Planı.....	359
E.	Brezilya Deklarasyonu ve Eylem Planı	361
V.	ASYA – PASİFİK BÖLGESİNDE YABANCIYA SAĞLANAN BÖLGESEL KORUMA	365
A.	Genel Olarak.....	365
B.	Mülteci Haklarına İlişkin Asya-Pasifik İstisnaları.....	369
C.	ASEAN İnsan Hakları Deklarasyonu.....	369
VI.	ARAP BİRLİĞİ'NDE YABANCIYA SAĞLANAN BÖLGESEL KORUMA	370
A.	Genel Olarak.....	370
B.	Arap Ülkelerinde Mülteci Statüsünün Düzenlenmesine İlişkin Arap Anlaşması.....	373
C.	Mülteci Sorunları ve Göçe İlişkin Arap Bölgesi İstisnaları Süreci	374

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN TARAFI OLDUĞU GERİ KABUL ANLAŞMALARININ YABANCIYA SAĞLANAN KORUMAYA ETKİSİ

I.	GENEL OLARAK.....	379
II.	TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDA İZİNSİZ İKAMET EDEN KİŞİLERİN GERİ KABULÜNE İLİŞKİN ANLAŞMA.....	382
A.	Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmasının Uygulama Alanı.....	382

1. Genel Olarak.....	382
2. Türkiye'nin Üçüncü Ülke Vatandaşlarını ve Vatansız Kişileri Geri Kabulü.....	384
3. Avrupa Birliği'nin Üçüncü Ülke Vatandaşlarını ve Vatansız Kişileri Geri Kabulü	387
B. Geri Kabul Usulü.....	389
C. Türkiye – Avrupa Birliği Geri Kabul Antlaşmasının Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	392
1. Sığınma Prosedürlerine Erişimin Engellenmesi ve Geri Göndermeme İlkesinin İhlali	392
2. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibinin Ülkede Kalma Hakkının İhlali	396
3. Şeffaflık ve Hesap Verilebilirlik Eksikliği.....	401
D. Türkiye – Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması'nın Uygulanmasına Devam Edilmesi Sorununa İlişkin Değerlendirmeler.....	403
III. TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE YUNANİSTAN CUMHURİYETİ ARASINDA YASA DIŞI GÖÇ İLE MÜCADELE ANLAŞMASI UYGULAMA PROTOKOLÜ	408
A. Genel Olarak	408
B. Türkiye Cumhuriyeti İle Yunanistan Cumhuriyeti Arasında Yasa Dışı Göç İle Mücadele Anlaşması Uygulama Protokolü'nün Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	410
IV. TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE ROMANYA HÜKÜMETİ ARASINDA KENDİ VATANDAŞLARININ VE ÜLKELERİNDE YASA DIŞI KONUMDA BULUNAN YABANCILARIN GERİ KABULÜNE İLİŞKİN ANLAŞMA	412
A. Genel Olarak.....	412
B. Türkiye-Romanya Geri Kabul Anlaşmasının Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	415
V. TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE BOSNA HERSEK BAKANLAR KURULU ARASINDA GERİ KABUL ANLAŞMASI.....	417

A.	Genel Olarak.....	417
B.	Türkiye - Bosna-Hersek Geri Kabul Anlaşmasının Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	418
VI.	TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE UKRAYNA BAKANLAR KURULU ARASINDA KİŞİLERİN GERİ KABULÜNE İLİŞKİN ANLAŞMA	419
A.	Genel Olarak.....	419
B.	Türkiye-Ukrayna Geri Kabul Anlaşmasının Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	421
VII.	TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE RUSYA FEDERASYONU HÜKÜMETİ ARASINDA GERİ KABUL ANLAŞMASI	423
A.	Genel Olarak.....	423
B.	Türkiye-Rusya Geri Kabul Anlaşmasının Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	426
VIII.	TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE MOLDOVA CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA GERİ KABUL ANLAŞMASI	428
A.	Genel Olarak.....	428
B.	Türkiye-Moldova Geri Kabul Anlaşmasının Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	431
IX.	TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE BELARUS CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA GERİ KABUL ANLAŞMASI	432
A.	Genel Olarak.....	432
B.	Türkiye-Belarus Geri Kabul Anlaşmasının Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	435
X.	TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE KARADAĞ HÜKÜMETİ ARASINDA GERİ KABUL ANLAŞMASI	436
A.	Genel Olarak.....	436
B.	Türkiye-Karadağ Geri Kabul Anlaşmasının Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	439
XI.	TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE PAKİSTAN İSLAM CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA İZİNSİZ İKAMET EDEN ŞAHISLARIN GERİ KABULÜNE İLİŞKİN ANLAŞMA	441

A. Genel Olarak.....	441
B. Türkiye-Pakistan Geri Kabul Anlaşmasının Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	443
XII. TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE YEMEN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA İZİNSİZ İKAMET EDEN ŞAHISLARIN GERİ KABULÜNE İLİŞKİN ANLAŞMA	444
A. Genel Olarak.....	444
B. Türkiye-Yemen Geri Kabul Anlaşmasının Yabancıya Sağlanan Korumaya Etkisi	447
SONUÇ	449
KAYNAKÇA.....	469